

РОЗДІЛ 4

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 346.52

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

**Кахович О.О.,
к.н.д.у., доцент**

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Стаття присвячена питанням розвитку інноваційної діяльності в Україні. Інноваційна сфера діяльності суб'єктів будь-якого рівня потребує державної підтримки, навіть високо розвинуті країни, за твердженням фахівців, надають активну підтримку інноваційно спрямованим суб'єктам. В статті визначені фактори, під впливом яких буде розвиватися інноваційна система, та проблемні питання функціонування інноваційних бізнес-інкубаторів.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційна система, бізнес-інкубатор.

Кахович Е.А. / РАЗВИТИЕ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УКРАИНЕ: ПРАВОВОЙ АСПЕКТ / Днепропетровский государственный университет внутренних дел, Украина

Статья посвящена вопросам развития инновационной деятельности в Украине. Инновационная сфера деятельности субъектов любого уровня нуждается в государственной поддержке. В качестве одного из эффективных инструментов эффективного управления развитием инновационных процессов выделяют создание и обеспечение функционирования инновационных бизнес-инкубаторов. В статье определены факторы, под влиянием которых будет развиваться инновационная система, и установлены проблемные вопросы функционирования инновационных бизнес-инкубаторов.

Ключевые слова: инновационная деятельность, инновационная система, бизнес-инкубатор.

Kakhovich E.A. / DEVELOPMENT OF INNOVATIVE ACTIVITY IN UKRAINE: LEGAL ASPECT / Dnipropetrovsk state University of internal Affairs, Ukraine

Innovative activity is the specific constituent of mechanism of socio-economic development of life of society that stimulates the increase of efficiency of the system of management of separate subjects and economy of country on the whole. A public innovative policy consists of conditioning for optimal development of innovative activity of management subjects, increase of competitiveness of national innovative products, development and improvement of normatively-legal base and development of innovative environment.

The leading states of the world aspire to development of effective realization of public innovative policy. The role of the state must be taken to providing of maximal support of own innovative potential, leading scientific and designer centres and providing of realization of scientific and technical politics. A public innovative policy is sent to creation of socio-economic, organizational and legal terms for the effective reproducing, development and the use of scientific and technical potential of country, providing of introduction of modern environmentally clean, safe technologies, production and realization of new types of competitive products.

The innovative sphere of activity of subjects of any level needs state support, even highly developed to the country according to statement of specialists render active support to the innovative subjects. As one of effective instruments of effective management creation and providing of functioning of innovative business-incubators distinguish development of innovative processes. An innovative business-incubator is a subject of infrastructure of support of small business entities that carry on innovative activity. Factors the innovative system and the problem questions of functioning of innovative business-incubators will develop under act of that are certain in the article.

Key words: innovative activity, innovative system, business-incubator.

Інноваційна діяльність є специфічною складовою механізмом соціально-економічного розвитку життя суспільства, яка стимулює підвищення ефективності системи господарювання окремих суб'єктів та економіки країни в цілому. Державна інноваційна політика полягає у створенні умов для оптимального розвитку інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, підвищення конкурентоспроможності національної наукоємної продукції, розроблення й удосконалення нормативно-правової бази й розвитку інноваційного середовища.

Дослідженнями інноваційних процесів займаються значна кількість науковців, зокрема Баганець О., Домбровський В., Кравець І., Крупка М., Крупка Ю., Маматова Т., Поединок В., Проценко Т. Вітчизняні науковці наголошують на невизначеності, локальності в підході до правотворчості, неузгодженості та недостатності правового регулювання процесів функціонування інноваційної системи.

Метою статті є дослідження розвитку інноваційної діяльності в розрізі правового забезпечення та регулювання.

Країни світу функціонують в межах трьох основних моделей науково-інноваційного розвитку. До них належать:

1. Країни з високим інноваційним коефіцієнтом, які орієнтуються на лідерство в наукових дослідженнях, ре-

організацію великомасштабних цільових проектів, що охоплюють усі стадії інноваційного процесу. Це США, Великобританія, Франція. У цих країнах формується інноваційний тип суспільства.

2. Країни, орієнтовані на поширення нововведень шляхом створення сприятливого науково-технічного середовища (Німеччина, Швеція, Швейцарія).

3. Країни, що стимулюють інноваційним шляхом розвиток інноваційної структури, яка забезпечить сприйнятливості досягнень світового науково-технічного процесу. Такі держави, як Японія, Південна Корея координують дії різних секторів у сфері науки та технологій [1, с. 155].

Провідні держави світу прагнуть до розробки ефективною реалізації державної інноваційної політики. Роль держави повинна зводитися до забезпечення максимальної підтримки власного інноваційного потенціалу, провідних наукових і конструкторських центрів та забезпечення реалізації науково-технічної політики.

Світова практика державного регулювання інноваційних процесів виробила трискладовий механізм створення та поширення нововведень, який формують:

- система державного регулювання інноваційної діяльності;
- система державної підтримки інновацій.

Державна інноваційна політика відповідно до ст. 3 Закону України «Про інноваційну діяльність» спрямована на створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоспроможної продукції.

Основними напрямками впливу урядових органів на процеси в інноваційній сфері є планування, фінансово-кредитне регулювання, стимулювання, організація виробничої діяльності і правовий порядок.

Законодавство України у сфері інноваційної діяльності базується на Конституції України і складається із таких законів:

- «Про інноваційну діяльність», що визначає правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, встановлює форми стимулювання державою інноваційних процесів і спрямований на підтримку розвитку економіки України інноваційним шляхом. Згідно із цим Законом державну підтримку одержують суб'єкти господарювання всіх форм власності, що реалізують в Україні інноваційні проекти, і підприємства всіх форм власності, які мають статус інноваційних;

- «Про інвестиційну діяльність», який визначає загальні правові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності на території України та спрямований на забезпечення рівного захисту прав, інтересів і майна суб'єктів інвестиційної діяльності, а також на ефективне інвестування економіки України, розвитку міжнародного економічного співробітництва та інтеграції. Зокрема, ст. 3 зазначеного Закону визначає інноваційну діяльність як сукупність заходів, спрямованих на створення, впровадження, поширення та реалізацію інновацій з метою отримання комерційного та/або соціального ефекту, які здійснюються шляхом реалізації інвестицій, вкладених в об'єкти інноваційної діяльності;

- «Про наукову і науково-технічну діяльність», який визначає правові, організаційні та фінансові засади функціонування і розвитку науково-технічної сфери, створює умови для наукової і науково-технічної діяльності, забезпечення потреб суспільства і держави у технологічному розвитку;

- «Про наукову і науково-технічну експертизу», який визначає правові, організаційні і фінансові основи експертної діяльності в науково-технічній сфері, а також загальні основи і принципи регулювання суспільних відносин у галузі організації та проведення наукової та науково-технічної експертизи з метою забезпечення наукового обґрунтування структури і змісту пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, наукових, науково-технічних, соціально-економічних, екологічних програм і проектів, визначення напрямів науково-технічної діяльності, аналізу та оцінки ефективності використання науково-технічного потенціалу, результатів досліджень;

- «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», що визначає правові та економічні засади запровадження та функціонування спеціального режиму інноваційної діяльності технологічних парків;

- «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», метою якого є забезпечення інноваційної моделі розвитку економіки шляхом концентрації ресурсів держави на пріоритетних напрямках науково-технічного оновлення виробництва, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Відсутність структурної повноти, комплексності та системності законодавчої і нормативно-правової бази, необхідність формування цілеспрямованої, послідовної дер-

жавної інноваційної політики потребує розробки Кодексу законів про наукову, науково-технологічну та інноваційну діяльність, що дозволить забезпечити цілісність правової системи регулювання зазначених сфер діяльності і стане основою для розробки конкретних законів прямої дії та підзаконних актів [2].

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про інноваційну діяльність» державне регулювання інноваційної діяльності здійснюється шляхом:

- визначення і підтримки пріоритетних напрямів інноваційної діяльності;
- формування і реалізації державних, галузевих, регіональних і місцевих інноваційних програм;
- створення нормативно-правової бази та економічних механізмів для підтримки і стимулювання інноваційної діяльності;
- захисту прав та інтересів суб'єктів інноваційної діяльності;
- фінансової підтримки виконання інноваційних проєктів;
- стимулювання комерційних банків та інших фінансово-кредитних установ, що кредитують виконання інноваційних проєктів;
- встановлення пільгового оподаткування суб'єктів інноваційної діяльності;
- підтримки функціонування і розвитку сучасної інноваційної інфраструктури.

До ключових проблем у формуванні й реалізації державної інноваційної політики в Україні належать такі [3, с. 87]: недостатня якість бізнес-середовища, нерозвиненість умов для справедливої конкуренції на ринках; збереження значних бар'єрів для поширення в економіці нових технологій; недостатність зусиль регіональної й місцевої влади щодо поліпшення умов для інноваційної діяльності; відсутність регулярного характеру взаємодії бізнесу й держави у формуванні й реалізації інноваційної політики; нерозвиненість механізмів розподілу ризиків між державою й бізнесом; слабка орієнтованість на формування й розвиток науково-виробничих та технологічних партнерств.

Реорганізація національного господарства зумовила зміну місця та основної мети інноваційної політики суб'єктів господарювання. Особливістю сучасної інноваційної системи на рівні суб'єктів господарювання є самостійність планування інноваційної діяльності та орієнтація її на ринковий попит. Підприємство виступає не лише складовою виробничо-технологічної системи, а перетворюється на учасника інноваційної системи, активного елемента інноваційного механізму функціонування [4, с. 122-133]. Для суб'єктів господарювання в умовах сьогодення інновація є ключовим фактором конкурентоспроможності, а в якості основи підприємницької політики все частіше виступає інноваційна політика.

Необхідність проведення інноваційної діяльності суб'єктами господарювання зумовлена забезпеченням високої репутації серед споживачів; досягненням високої продуктивності праці, можливістю освоєння нових видів діяльності, удосконаленням матеріально-технічної бази; необхідністю пристосовуватися до структурних змін ринку.

Участь держави в регулюванні процесів інноваційної системи частіше за все зводиться до виконання державою наступних функцій [2]:

- 1) Фінансова функція, яка передбачає акумулювання коштів на наукові дослідження й інновації.

- 2) Координаційна функція. В ринковому середовищі держава визначає стратегічні пріоритети інноваційної діяльності, що забезпечує кооперацію та взаємодію різноманітних інститутів інноваційної системи. В ст. 2 Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» законодавець в якості пріоритетних напрямів визначає напрями провадження інноваційної діяльності, що спрямовані на забезпечення економічної

безпеки держави, створення високотехнологічної конкурентоспроможної екологічно чистої продукції, надання високоякісних послуг та збільшення експортного потенціалу держави з ефективним використанням вітчизняних та світових науково-технічних досягнень.

3) Стимулююча функція. В якості основних стимулів учасників інноваційних процесів розглядають фінансові субсидії й пільги, часткове або повне державне страхування інноваційних ризиків.

4) Нормотворча функція, яка покликана не тільки забезпечувати формування необхідного законодавства, а і його стабільність, своєчасне коректування та виконання.

5) Кадрове забезпечення, яке має бути спрямоване на розвиток творчого потенціалу фахівців, досягнення збалансованості універсальних і спеціальних знань.

6) Формування науково-інноваційної інфраструктури. Держава забезпечує формування інфраструктури ринку інновацій.

7) Регулювання соціальної й екологічної направленості інновацій. Завданням держави є запобігання та нейтралізація негативних впливів, пов'язаних із впровадженням інновацій.

Державою застосовуються наступні типи інноваційної політики [5]:

- технологічного поштовху (головні цілі та пріоритетні напрями науково-технологічного та інноваційного розвитку задає держава, на основі чого визначаються шляхи стимулювання інноваційної діяльності);

- ринкової орієнтації (передбачає провідну роль ринкового механізму в розподілі ресурсів та визначенні напрямів розвитку науки і техніки, а також обмеження ролі держави в стимулюванні фундаментальних досліджень);

- соціальної орієнтації (процеси прийняття рішень відбуваються із залученням широкої громадськості; рішення приймаються за умов досягнення соціально-політичного консенсусу);

- зміни економічної структури господарського механізму (істотний вплив провідних технологій на вирішення соціально-економічних проблем, на зміну галузевої структури, взаємодію суб'єктів господарювання, рівень життя).

Інноваційна сфера діяльності суб'єктів будь-якого рівня потребує державної підтримки, навіть високо розвинуті країни, за твердженням фахівців, надають активну підтримку інноваційно спрямованим суб'єктам.

В якості одного з ефективних інструментів ефективно-управління розвитком інноваційних процесів виокремлюють створення та забезпечення функціонування інноваційних бізнес-інкубаторів.

Інноваційний бізнес-інкубатор представляє собою суб'єкт інфраструктури підтримки суб'єктів малого підприємництва, які займаються інноваційною діяльністю.

Підтримка бізнес-інкубатором передбачає на договірній основі надання суб'єктам підприємництва в оренду нежитлових приміщень здійснення консультаційних, бухгалтерських, юридичних та інших послуг. Основною метою діяльності таких структур є забезпечення для своїх клієнтів сприятливих умов започаткування підприємницької діяльності.

У своїй діяльності бізнес-інкубатор керується Конституцією України, законами України, нормативно-правовими актами Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Типовим положенням про бізнес-інкубатори та локальними нормативними актами.

В якості засновників бізнес-інкубатора можуть виступати центральні і місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, організації і установи незалежно від форм власності та громадяни.

В результаті діяльності інноваційних бізнес-інкубаторів інноваційна система держави розвиватиметься під впливом наступних факторів:

- синергетичного, що полягає в об'єднанні зусиль декількох учасників, налагодженні співпраці місцевої влади, науковців, підприємців, недержавних структур тощо;

- мотиваційного, який розкривається через створення сприятливого правового та економічного клімату, дотримання прав інвесторів, створення успішних інновацій та бізнесу.

Серед проблемних питань функціонування інноваційних бізнес-інкубаторів можна виокремити наступні:

- відсутність надійної матеріальної основи забезпечення діяльності бізнес-інкубаторів;

- дефіцит кваліфікованих фахівців в управлінні проєктами;

- відсутність чіткої стратегії інноваційної діяльності;

- недостатність консалтингової діяльності інноваційних бізнес-інкубаторів;

- законодавча невизначеність статусу інноваційних бізнес-інкубаторів;

- законодавча невизначеність системи послуг, що надаються інноваційними бізнес-інкубаторами;

- необхідність розробки конкретної політики інноваційної діяльності на державному та регіональному рівні тощо.

Інноваційна система України покликана забезпечити ефективне функціонування національного господарства. Інноваційна діяльність суб'єктів будь-якого рівня потребує державної підтримки. Одним з ефективних інструментів ефективного управління розвитком інноваційних процесів є створення та забезпечення функціонування інноваційних бізнес-інкубаторів. Проблеми правового забезпечення зазначених суб'єктів потребують подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Михайлова Л. І. Інноваційний менеджмент : [навч. посіб.] / Л. І. Михайлова, С. Г. Турчина. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 248 с.
2. Проект «Сприяння економічному розвитку та зайнятості» / В. С. Шовкалюк. Державна політика в інноваційній сфері [Електронний ресурс]. – Режим доступу: eep.org.ua/files/Виступ_швс_2.doc.
3. Федулова Л. Концептуальні моделі інноваційної стратегії України / Л. Федулова // Економіка і прогнозування. – 2012. – № 1. – С. 87–100.
4. Федулова Л. І. Концептуальні засади управління інноваційним розвитком підприємств / Л. І. Федулова // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2014 – № 2. – С. 122–133.
5. Купчак П. М. Державна підтримка інноваційних підприємств в Україні / П. М. Купчак, О. А. Чередніков // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Випуск 6. – Частина 2. – 2014.